

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Пустовіта Григорія Петровича
на дисертацію Мельник Марини Юрїївни
**«Формування готовності обдарованих старшокласників
до професійного самовизначення»,**
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Успіх розвитку сучасного суспільства визначається не стільки природними ресурсами, промисловими надбаннями чи технологічними здобутками, скільки вдалим розвитком його інтелектуального та творчого потенціалу. Відтак проблема професійного самовизначення обдарованих старшокласників вийшла далеко за межі інтересів окремої особистості та стала проблемою соціальною. Тому на сьогодні одним із головних завдань сучасного загальноосвітнього навчального закладу є не лише ідентифікація та супровід розвитку обдарованої особистості, а і сприяння реалізації її потенціалу в професійній сфері. Отже, вище означене підтверджує актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Мельник М. Ю.

Як позитив слід відзначити ґрунтовний аналіз, систематизацію та розкриття актуальності проблеми, стан її наукової розробки. В контексті останнього науково вивірено об'єкт, предмет, мету і завдання дисертаційної роботи, досить ґрунтовно охарактеризовано теоретичну основу, методи дослідження, його наукову новизну, теоретичне значення та практичну значущість здобутих результатів. Логіка побудови дисертаційної роботи відповідає визначеним меті і завданням дослідження.

Отже, можемо зробити висновок, що структура та основний зміст дисертації розкривають хід і логіку здійсненого дослідження, спрямованого на досягнення поставленої мети, сутність якої полягає у визначенні теоретичних основ формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення, обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування досліджуваного феномену.

Аналіз змісту дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що дисертанткою у ході дослідження вирішено ряд завдань, як то: з'ясовано стан розробленості проблеми у педагогічній теорії і виховній практиці та актуалізовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження; розкрито особливості професійного самовизначення обдарованих старшокласників; виокремлено і схарактеризовано критерії, показники та рівні готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення та теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування досліджуваного феномена.

Найбільш вагомими, безперечно новими результатами проведеного дослідження, які визначають його наукову і практичну значущість є обґрунтування педагогічних умов формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення (розгортання професійної орієнтації на засадах індивідуально-диференційованого підходу; організація цілеспрямованої дистанційної профорієнтаційної роботи для розширення знань обдарованих старшокласників про себе та світ професій, розвиток у них ціннісного ставлення до обраної професії; запровадження ведення щоденника самоспостереження з метою активізації їхніх пізнавально-рефлексивних механізмів професійного самовизначення і формування знань та вмінь, необхідних для обраної професії; налагодження систематичної профорієнтаційної підтримки обдарованих старшокласників і їхніх батьків через активне залучення до різних форм проблемного спілкування); уточнено сутність поняття «готовність обдарованого старшокласника до професійного самовизначення».

Аналіз дисертаційного дослідження переконливо доводить, що структура дисертації Мельник М. Ю. відображає послідовність виконання завдань, сформульованих автором для вирішення досліджуваної проблеми. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків.

На позитивну оцінку заслугове здійснений Мельник М. Ю. ґрунтовний аналіз стану дослідження проблеми у теорії і виховній практиці, що дало змогу уточнити зміст поняття «готовність обдарованого старшокласника до професійного самовизначення» й обґрунтувати необхідність її формування у процесі професійної орієнтації. Крім цього дисертанткою здійснено чіткий аналіз сучасних досліджень, що слугувало основою для виокремлення особливостей обдарованих старшокласників у ситуації професійного самовизначення.

Мельник М. Ю. вмотивовано зазначає, що обдаровані діти, як особлива категорія, вирізняються з-поміж однолітків інтелектуальною, волевою, емоційною, соціальною та іншими сферами розвитку. Дисертанткою обґрунтовано необхідність розробки педагогічних умов формування в обдарованих старшокласників готовності до професійного самовизначення з урахуванням особливостей їх виховання і розвитку.

На наше переконання дисертанткою науково вивірено й схарактеризовано критерії (мотиваційний, когнітивний, процесуально-результативний), показники (професійні інтереси, ціннісні орієнтації, мотиви вибору професії, знання ринку праці і вимог обраної професії, знання власних особливостей, самооцінка, рішення про вибір професії, розроблений особистий професійний план, волева саморегуляція, знання та вміння щодо обраної професії) та рівні готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення (конструктивно-розвивальний, розбалансовано-спонукальний, розбалансовано-суперечливий). З метою отримання точних, об'єктивних і повних експериментальних даних дисертантка використовує ретельно підібраний діагностичний інструментарій. Позитивної оцінки заслугове ретельність підготовки констатувального експерименту та скрупульозність в обґрунтуванні вибірки дослідження.

Заслугове на позитивну оцінку обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних умов формування готовності обдарованих

старшокласників до професійного самовизначення у процесі професійної орієнтації та представлено результати формульованого етапу дослідно-експериментальної роботи.

З метою реалізації першої педагогічної умови автором створено методичний інструментарій для самостійної й асинхронної профорієнтаційної активності кожного обдарованого старшокласника в контексті професійного самовизначення і дистанційного тьюторського супроводу цієї активності за допомогою сучасних он-лайн-засобів комунікації.

Позитивом здійсненого дослідження є те, що для реалізації другої педагогічної умови дисертанткою запропоновано розроблений засобами системи MOODLE дистанційний профорієнтаційний курс «Вибір професії: від самовизначення до саморозвитку». Навчальна програма профорієнтаційного курсу містить чотири розділи («Індивідуальні особливості особистості», «Особистість в умовах ринку праці», «Професійне самовизначення», «Самореалізація»), рекомендації щодо роботи за дистанційним курсом, додаткові профорієнтаційні матеріали, обов'язкові практичні профорієнтаційні завдання.

Результативність виконаної роботи підтверджується створеним й експериментально апробованим дисертанткою «Щоденником самоспостереження», в якому обдаровані старшокласники не лише фіксували результати пізнання професій і самопізнання, а й розробляли програму самовдосконалення, відстежували динаміку сформованості знань та вмінь, необхідних для обраної професії, особисті досягнення, перемоги на олімпіадах, конкурсах, плани на найближчу та далеку професійну перспективу.

Позитивом дисертаційної роботи Мельник М. Ю. є також створена у мережі Інтернет відповідна сторінка в соціальній мережі «ВКонтакте». Це давало змогу в режимі реального часу обговорювати актуальні питання професійного самовизначення особистості за сучасних умов жорсткого ринку праці.

Таким чином, високої оцінки заслуговує комплексність, інноваційність, наукова оригінальність та практичне значення обґрунтованих педагогічних умов. Беззаперечним здобутком обґрунтованих педагогічних умов є використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій як одного з основних джерел інформації сучасної учнівської молоді.

Висновки дисертації достатньо виважені, логічні, достовірні, науково обґрунтовані й відповідають поставленим завданням.

Загалом методологія наукового дослідження Мельник М. Ю. забезпечує вірогідність наукових тверджень та висновків, сформульованих у дисертації. На позитивну оцінку заслуговує джерельна база дослідження, яка включає 333 найменування, з них 13 – іноземною мовою. Цей висновок підтверджується обговоренням отриманих результатів проведеного дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних масових заходах, а також значною кількістю опублікованих автором праць з тематики дослідження (16 (14 одноосібних), у тому числі і у зарубіжжі).

Зміст автореферату й основних положень дисертації ідентичні.

Отже, результати аналізу змісту дисертації Мельник М. Ю. «Формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення» свідчать про те, що автору вдалося досягти поставленої мети і повністю розв'язати поставлені завдання. А отримані нею особисто нові науково обґрунтовані результати слід визнати суттєвими для розвитку теорії і методики виховання.

Оцінюючи загалом позитивно дисертаційну роботу Мельник М. Ю. у контексті наукової дискусії висловлюємо зауваження і побажання:

1. У першому розділі роботи дисертанткою висвітлено національну законодавчу та нормативно-правову базу щодо проблеми формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення, проте, доцільно було б хоча б побіжно зазначити, якими документами загальноєвропейського та світового рівня актуалізовано досліджувану

проблему.

2. У підрозділі 2.3, описуючи результати констатувального етапу дослідження, доцільно було б розкрити гендерні особливості сформованості готовності до професійного самовизначення обдарованих старшокласників. Результати констатувального експерименту також не аналізуються в залежності від виду обдарувань старшокласників, їхнього походження (сільські – міські діти), що значно збагатило б зміст роботи.

3. Не зовсім коректним є виокремлення дисертанткою окремого показника «рішення про вибір професії» процесуально-результативного критерію, оскільки показник «розроблений особистий професійний план» має включати в себе інформацію про вибір професії.

4. Робота значно б виграла, якщо б автор запропонувала модель формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення, яка б поєднала наведені у роботі структуру цього процесу, обґрунтовані педагогічні умови та обрані форми і методи роботи.

5. Дисертантка зазначає, що до констатувального та формувального етапів експериментального дослідження були залучені вчителі. Тому було б доцільно звернутися також і до аналізу сучасного стану підготовки вчителів до організації та здійснення профорієнтаційного супроводу обдарованих старшокласників та виокремити відповідну педагогічну умову.

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими для загальної високої оцінки дисертації. Проведений аналіз дає підстави зробити загальний висновок: за актуальністю та змістом, обсягом та якістю оформлення, сукупністю отриманих результатів, науковою новизною і практичною значущістю, достовірністю та повнотою висвітлення їх у публікаціях дисертація «Формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення» відповідає паспорту обраної спеціальності та вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженим Постановою

Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її автор – Мельник Марина Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
вчений секретар Відділення загальної
педагогіки та філософії освіти НАПН України

Г. П. Пустовіт

